

Antik irodalmi nyilvánosság – modern elméleti horizontok

Időpont	2009. december 4–5.
Helyszín	Budapest, ELTE BTK
Referátum	max. 20 perc, élőbeszéd
Jelentkezés	2009. augusztus 31-ig, a referátum címével és 10 soros absztrakttal
Kapcsolat	Tamás Ábel

A workshop célja, hogy meghatározza az antik (és középkori) irodalmi nyilvánosság kutatásának fogalmi kereteit, illetve feltérképezze az irodalmi nyilvánosságra vonatkozó modern elméleti horizontokat. Mind a klasszika-filológus és medievista, mind pedig az irodalomtudós résztvevőktől azt várjuk, hogy olyan referátumokat tartsanak, amelyek lehetőleg reflektálnak a résztvevők másik csoportja által tárgyalandó problémákra.

A kutatás további menete szempontjából előnyös, ha az antik és kora középkori irodalmi nyilvánosság kutatásán belül a hangsúly ezúttal mindenekelőtt azokra a kérdésfeltevésekre kerül, amelyek élénk párbeszédbe léptethetők az elméleti megközelítésekkel; az elméleti horizontok közül pedig ez alkalommal elsősorban azokat érdemes felvázolni, amelyek hozzásegíthetnek a nyilvánosságkutatásra irányuló konkrét filológiai munka elméleti–fogalmi kereteinek a meghatározásához. Az alábbi témajavaslatok – ennek a dialogikus igénynek megfelelően – egymással párba állítják a filológiai és az irodalomelméleti problémákat.

1. *A nyilvánosság antik és modern elméletei.* A szónoki beszéd és a költői műalkotás hatáskeltési mechanizmusai, a feltételezett közönség rétegzettsége az antik rétorikai és poétikai elméletekben; a politikai elméletek nyilvánosságkonceptiói; magánszféra és nyilvános szféra különválasztása. – Jürgen Habermas nyilvánosságelmélete, illetve ennek kultúra- és médiatudományi utóélete (mindenekelőtt Niklas Luhmann vonatkozó munkássága), különös tekintettel *publicum* és *privatum* dichotómiájának megszüntetésére: a nyilvánosság eszerint nem az egyéni nézeteket közvéleménnyé formáló *agora*, hanem olyan szisztéma, mely az individuális identitás formálódásának médiumaként funkcionál.
2. *Nyilvánosság és nevelődés.* A rétoriskolai képzés jelentősége az antik és középkori irodalomban, különös tekintettel az irodalmi és rétorikai képzés identitásformáló aspektusaira. – A nevelődéseszmé személyiségkonstrukciói, a személy önkitaljesítése és ennek összefüggései az önmegmutatás kulturális közegeivel.
3. *Az irodalmi kommunikáció mediális és intézményes feltételrendszere.* Az antik/középkori irodalmi mű nyilvánosságra hozásának fokozatai: szóbeli és írásbeli, szűk körű és nyilvános publikálás; a magánközlések funkcióváltása a nyilvános(abb) térben; a közönség visszajelzésének hatása a mű alakulására; a különböző médiumban megjelenő írások reflexiói saját médiumukra. – Az irodalmi kommunikáció materiális feltételrendszere metafilológiai nézőpontból: a források írásos médiumhoz kötöttségének hatása a források értelmezésére; a filológia fejlődéstörténetében az irodalmi művek és műfajok *performance*-hoz kötöttségének fokozatos feltárulása.

4. *Az olvasástörténet fordulópontjai.* Az olvasás módozatai: hangos olvasás vs. csendes olvasás, ismeretbővítési célú, didaktikus olvasás vs. esztétikai/áhitatos olvasás; az olvasástörténeti változások társadalom- és mentalitástörténeti kontextusa. – Az olvasástörténet, az irodalomszociológia és az olvasáselméletek összefüggései; az olvasásról kialakított irodalomtudományi koncepciók historizálhatóságának kérdése.
5. *Teatralitás, nyilvánosság, reprezentáció.* A görög és római dráma kulturális kontextusa; az ókori színház teremtette nyilvánosság vallási, kulturális, filozófiai és politikai aspektusai, különös tekintettel az antik drámaelmélet nyilvánosságfogalmaira. – A színház mint a nyilvánosságként felfogott társadalom médiuma és modellje; Nietzsche, Wagner és az antik tragédia szelleme; a látványosság-társadalom (*société du spectacle*) elmélete és kultúratudományi relevanciája.
6. *Irodalmi nyilvánosság, kanonizáció és kulturális emlékezet.* Az irodalmi hagyomány átértelmeződése a kanonizációs folyamatok kultúrtechnikai eljárásai során: az irodalmi művek dekontextualizálódása a műveltségterjesztés médiumaiban (florilégiumok, szentenciagyűjtemények, breviáriumok stb.). – A szöveg mint gyűjtemény; a gyűjtés kultúrtechnikája és az irodalmi szöveg társadalmi funkciójának változása; a gyűjtés tevékenysége és a szövegalkotó eljárások kapcsolata; a szöveg mint nyelvi „kiállítótér”; a természettudományos gyűjtés és filológia tevékenység mint a történeti gondolkodás intézményes feltételei.
7. *Kulturális poétika és performativitás.* Az antik és középkori irodalmi nyilvánosság kutatásának elvi-módszertani kérdései: a (nem stabil történeti háttérként felfogott, hanem értelmezésfüggő) kulturális kontextus figyelembe vétele a szövegek értelmezésében, anélkül, hogy az irodalmi szöveget társadalomtörténeti dokumentummá fokoznánk le. – A *cultural poetics* alapelveinek relevanciája a nyilvánosságkutatásban: hogyan tartható meg a vizsgálat során a vizsgálat keretfeltételeinek újraérthetősége a keretezett, vizsgálandó dolgok felől, azaz mennyiben olthatók be a keretfeltételek nem szöveges dokumentumokon kifejlődött értelmező eljárásai a szöveges dokumentumok értelmezésébe és fordítva? Az így felfogott oda-vissza játék mint az interpretációnak, azaz a szöveg megmutatkozásának a performatív eseménye.

Budapest, 2009. március 23.